

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD S.Jamoldinova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

YUQORI SINIF O'QUVCHILARINING LEKSIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY METODIK YONDASHUVLAR INTEGRATSIYASI

Umuxanov Nodirjon Bobirovich

University of Business and Science Ingliz tili o'qituvchisi

+998912811171

nodirbekumukhanov@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi leksik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi lingvodicadaktik yondashuvlar qiyosiy tahlil qilinadi. Maqsadli va tasodifiy o'zlashtirish, leksik-formulaik, korpusga tayangan, texnologik hamda kommunikativ-faoliyatli yondashuvlarning didaktik imkoniyatlari o'zlashtirish mexanizmi, o'qitish birligi va nutqqa ko'chirish samaradorligi nuqtai nazaridan baholanadi. Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, ilmiy adabiyotlarni qiyosiy o'rganish, konseptual umumlashtirish va metodik modellashtirish usullariga asoslanadi. Tahlil natijasida alohida yondashuvlarning cheklovlarini o'zaro to'ldirish, leksik materialni mazmunli vazifalar orqali produktiv nutqqa olib chiqish va takrorni o'quv sikllari bo'ylab tashkil etish zarurligi asoslanadi. Yuqori sinf o'quvchilarining yosh-psixologik xususiyatlari, retseptiv va produktiv lug'at o'rtasidagi tafovut, kollokatsion xatolar hamda tayyorgarlik darajasining turlicha ekanligi hisobga olinib, kommunikativ vazifa sikliga tayangan integrativ metodik model taklif etiladi. Modelning nazariy imkoniyatlari va uni amaliy tekshirish uchun zarur diagnostik ko'rsatkichlar ajratiladi.

Kalit so'zlar: leksik kompetensiya, yuqori sinf, lingvodicadaktik yondashuv, maqsadli o'qitish, tasodifiy o'zlashtirish, kollokatsiya, kommunikativ vazifa, differensial yondashuv.

ИНТЕГРАЦИЯ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ В РАЗВИТИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ СТАРШИХ КЛАССОВ

Аннотация. В статье проводится сравнительный анализ лингводидактических подходов к развитию лексической компетенции старшеклассников при изучении английского языка. Рассматриваются возможности эксплицитного и имплицитного усвоения лексики, лексико-фразового, корпусного, технологического и коммуникативно-деятельностного подходов. Исследование носит теоретико-аналитический характер и основано на сопоставлении научных источников, концептуальном обобщении и методическом моделировании. Установлено, что продуктивное использование словарного запаса требует сочетания целенаправленной работы с языковыми единицами, многократного контекстного предъявления и решения содержательных коммуникативных задач. С учётом возрастных особенностей учащихся, различий между рецептивным и продуктивным словарём, коллокационных ошибок и неоднородности языковой подготовки предложена интегративная модель, организованная вокруг цикла коммуникативного задания. Обозначены критерии её последующей эмпирической проверки.

Ключевые слова: лексическая компетенция, старшие классы, лингводидактика, эксплицитное обучение, имплицитное усвоение, коллокация, коммуникативное задание, дифференциация.

THE INTEGRATION OF MODERN METHODOLOGICAL APPROACHES IN DEVELOPING THE LEXICAL COMPETENCE OF SENIOR-GRADE STUDENTS

Abstract. This article offers a comparative theoretical analysis of linguodidactic approaches to developing English lexical competence among upper-secondary school learners. Explicit instruction, incidental vocabulary learning, lexical and formulaic instruction, corpus-informed practices, educational technology, and communicative task-based learning are examined in terms of their learning mechanisms, units of instruction, and contribution to productive language use. The study employs comparative literature analysis, conceptual synthesis, and pedagogical modelling rather than reporting experimental outcomes. The analysis suggests that isolated vocabulary practice is insufficient to ensure flexible lexical retrieval in communication. A coherent instructional sequence should combine selective explicit attention to high-value vocabulary, repeated encounters in meaningful input, collocational awareness, communicative production, and spaced recycling. The article also considers adolescent learners' metacognitive development, motivational priorities, affective barriers, and heterogeneous proficiency levels. On this basis, an integrative model centred on a communicative task cycle is proposed, alongside indicators for its future empirical evaluation.

Keywords: lexical competence, upper-secondary education, linguodidactic approaches, explicit instruction, incidental learning, collocations, task-based language teaching, differentiation.

KIRISH

Ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiya faqat so'zlarning ma'nosini eslab qolish bilan belgilanmaydi. O'quvchi o'z fikrini ifodalash uchun kerakli birlikni tanlashi, uni grammatik va leksik qurshovga moslashtirishi, muloqot vaziyatining uslubiy talablarini hisobga olishi hamda so'z topilmagan holatda kommunikativ strategiyalardan foydalanishi zarur. Shu jihatdan leksik tayyorgarlikning asosiy mezonini yodlangan birliklar miqdori emas, ularning mazmunli nutqda ishga tushishidir. Yuqori sinflarda mazkur masala alohida dolzarblik kasb etadi. O'quvchilar kundalik mavzulardagi ko'plab birliklarni tanisa-da, mustaqil munozara, dalillash yoki muammoga yechim taklif qilish jarayonida leksik tanlov qiyinlashishi mumkin. Retseptiv bilimning produktiv faoliyatga yetarli darajada ko'chmasligi, so'zlarning odatiy birikuvlarini bilmaslik va leksik o'zini o'zi boshqarish strategiyalarining sustligi o'qitish mazmunini qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi [2; 3].

Maqolaning maqsadi yuqori sinf o'quvchilari leksik kompetensiyasini rivojlantirishda qo'llanadigan asosiy lingvodidaktik yondashuvlarning o'zaro munosabatini aniqlash hamda ularning imkoniyatlarini kommunikativ vazifa sikli doirasida birlashtirishning nazariy-metodik asoslarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotda quyidagi savollarga e'tibor qaratiladi: turli yondashuvlar leksik bilimning qaysi tomonini samaraliroq qo'llab-quvvatlaydi; yuqori sinf o'quvchisining yosh va tayyorgarlik xususiyatlari qanday metodik talablarni yuzaga keltiradi; integratsiya qanday bosqichli o'quv faoliyatida amalga oshirilishi mumkin?

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot nazariy-metodik xarakterga ega. Uning manbaviy asosini ikkinchi til leksikasini o'zlashtirish, kollokatsiyalar, korpus didaktikasi, kommunikativ vazifalarga asoslangan ta'lim va milliy chet til o'qitish metodikasiga oid ilmiy ishlar tashkil etadi. Tahlilda I.S.P. Nationning leksik o'qitish tamoyillari, S. Webb va P. Nationning so'z o'zlashtirish mexanizmlari, N.Schmitt va D.Schmittning lug'at o'qitish haqidagi umumlashmalari, shuningdek, R. Ellis va hammualliflarining vazifaga asoslangan ta'limga doir qarashlari tayanch sifatida olindi [1; 4].

Qiyosiy tahlil uchun ikkita mezon belgilandi: birinchisi, o'zlashtirish mexanizmi (maqsadli yoki mazmunga yo'naltirilgan bilvosita o'zlashtirish); ikkinchisi, o'qitish birligi (yakka so'z, so'z birikmasi, kontekst yoki yaxlit kommunikativ faoliyat). Qo'shimcha ravishda yondashuvning produktiv nutqqa ko'chirish imkoniyati, dars vaqti talabi va o'quvchi mustaqilligini rivojlantirish salohiyati hisobga olindi. Qiyosiy tahlil natijalari metodik sintez asosida umumlashtirildi.

Mazkur ishda o'quvchilar ishtirokida yangi tajriba-sinov o'tkazilmagan, nazorat va tajriba guruhlarining statistik natijalari keltirilmagan. Shuning uchun quyida taqdim etiladigan natijalar empirik samaradorlikning isboti emas, manbalarga tayangan konseptual xulosalar va keyingi sinov uchun metodik takliflardir.

NATIJALAR

Ilmiy manbalarni taqqoslash leksik kompetensiyani rivojlantirishda yagona yondashuv bilan cheklanish maqsadga muvofiq emasligini ko'rsatdi. Maqsadli o'qitish shakl va ma'no o'rtasidagi bog'lanishni nisbatan tez o'rnatadi, biroq o'zlashtirilgan birlikning erkin muloqotda qo'llanishini o'z-o'zidan ta'minlamaydi. Keng o'qish va

tinglash esa birliklarni tabiiy kontekstda takror uchratishga sharoit yaratadi, lekin alohida soʻzning qachon va qay darajada oʻzlashtirilishini aniq boshqarish qiyin [1].

Maqsadli leksik ishda soʻzlarni chastotasi va kommunikativ ahamiyatiga koʻra tanlash, ularni semantik aloqalari hamda odatiy birikuvlari bilan birga oʻrgatish muhim. Xotirada saqlashni mustahkamlash uchun materialga vaqt oraligʻi bilan qaytish va soʻzni xotiradan mustaqil tiklash talab etiladi. T.Nakataning takrorlash oraligʻiga bagʻishlangan tadqiqoti takrorini vaqt boʻylab taqsimlash ahamiyatini koʻrsatadi [5]. Demak, yangi birlikning dastlabki taqdimoti keyingi darslardagi mazmunli qoʻllanish bilan uzviy bogʻlanishi lozim.

Tasodifiy oʻzlashtirish mexanizmi, aksincha, keng hajmdagi tushunarli til materialini talab qiladi. Video va audiomateriallar, moslashtirilgan matnlar, oʻquvchining qiziqishiga mos oʻqish resurslari leksik uchrashuvlar sonini oshiradi. E.Peters va S. Webbning videokontent boʻyicha izlanishi, shuningdek, T.Uchihara va hammualliflarining meta-tahlili takroriy uchrashuvlarning leksik oʻzlashtirish bilan bogʻliqligini asoslaydi [6; 7]. Biroq yangi soʻzni faqat tanib olish uni bahs-munozarada mustaqil ishlatish darajasiga teng emas.

Leksik-formulaik yondashuv mazkur tafovutning muhim jihatini ochadi. Tabiiy nutqda soʻzlar koʻpincha alohida emas, kollokatsiya va tayyor ifoda birliklari tarkibida namoyon boʻladi. Masalan, qaror qabul qilish mazmunini ifodalashda *make a decision* birikmasini bilish faqat *decision* soʻzining tarjimasini bilishdan amaliyroqdir. F. Boersning tahlili birikuvni matnda ajratib koʻrsatishning oʻzi yetarli emasligini, uni faol qoʻllashga olib chiqish zarurligini taʼkidlaydi [8].

Korpusga tayangan yondashuv birlikning haqiqiy qoʻllanishini kuzatish imkonini beradi. Oʻqituvchi tanlab bergan konkordans satrlari asosida oʻquvchilar feʼlining tipik toʻldiruvchilari, birikuvlari yoki uslubiy cheklovlarini mustaqil aniqlashi mumkin. A.Boulton va T.Cobbning meta-tahlilida korpus bilan ishlashning ijobiy imkoniyatlari qayd etilgan, ayni vaqtda oʻquvchilarning tayyorgarligi va topshiriq sifati muhim shart sifatida koʻrsatilgan [9]. Maktab amaliyotida toʻliq korpus dasturidan koʻra oldindan saralangan namunalar bilan ishlash maqbulroqdir.

Texnologik vositalarning didaktik qimmati ular qanday topshiriqqa xizmat qilishiga bogʻliq. Elektron lugʻat, interval takrorlash dasturi yoki interaktiv platforma leksik faoliyatni tashkil etishni yengillashtiradi, biroq mazmunsiz mexanik mashqni oʻz-oʻzidan kommunikativ

faoliyatga aylantirmaydi [10]. Raqamli kartochkalarga faqat soʻz–tarjima juftligini emas, kollokatsiya, namunaviy gap va qisqa vaziyatni kiritish leksik bilimning koʻp qirrali rivojlanishiga koʻproq mos keladi. Yondashuvlarning vazifalari quyidagi jadvalda umumlashtirildi.

Lingvodidaktik yondashuvlarning leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi funksiyalari

Yondashuvlar	Asosiy imkoniyati	Kamchiligi	Integrativ modeldagi oʻrni
Maqsadli oʻqitish	Yadro leksikani ongli egallash	Vaqt sarfi; nutqqa koʻchish kafolatlanmaydi	Vazifa oldidan tayyorlash va til fokusi
Tasodifiy oʻzlashtirish	Tabiiy kontekst va takroriy uchrashuv	Natijaning sekinligi va notekisligi	Matn, audio va video orqali kirish oqimi
Leksik-formulaik	Kollokatsion aniqlik va tabiiylik	Faol qoʻllashsiz sust mustahkamlanish	Birikuvni sezdirish, qayta ishlatish
Korpusga tayangan	Haqiqiy qoʻllanish namunalarini kuzatish	Metodik tayyorgarlik talabi	Saralangan konkordans bilan ishlash
Texnologik	Takror, moslashtirish, resurs xilma-xilligi	Vositaning maqsadga aylanishi	Siklning yordamchi infratuzilmasi
Kommunikativ vazifa	Bilimni mazmunli nutqda faollashtirish	Leksik maqsad eʼtibordan chetda qolishi mumkin	Barcha faoliyatni bogʻlovchi markaziy birlik

Tahlil natijasida birlashtiruvchi tashkiliy birlik sifatida kommunikativ vazifa sikli tanlandi. Bu tanlovning asosi shundaki, vazifa oʻquvchidan muayyan mazmunni yetkazishni, kelishuvga erishishni yoki amaliy natija yaratishni talab etadi. Til vositalari ayni ehtiyoj bilan tanlanadi; zarur birliklar oldindan tayyorlanadi, bajarish jarayonidagi kamchiliklar esa vazifadan keyin qayta koʻrib chiqiladi [4].

Taklif etilayotgan model to'rt o'zaro bog'liq bosqichdan iborat: 1) diagnostika va leksik tayyorlov; 2) mazmunli kommunikativ vazifani bajarish; 3) til fokusi va tahrir; 4) yangi vaziyatda qayta qo'llash. Birinchi bosqichda maqsadli birikuvlar tanlanadi va zarur tayanch beriladi. Ikkinchi bosqichda o'quvchi axborot almashadi, muammoni muhokama qiladi yoki qarorni asoslaydi. Uchinchi bosqichda qo'llangan leksikaning aniqligi, birikuvchanligi va vaziyatga mosligi tekshiriladi. To'rtinchi bosqichda o'sha birliklar boshqa auditoriya yoki o'zgargan vazifa sharoitida qayta ishlatiladi. Bu tartib Nationning mazmunga yo'naltirilgan kirish, mazmunga yo'naltirilgan chiqish, til shakliga e'tibor va ravonlikni rivojlantirish oqimlarini uyg'unlashtirish g'oyasiga mos keladi [1].

Yuqori sinf o'quvchisining yosh-psixologik profili mazkur modelni moslashtirishda muhim. Mavhum-mantiqiy fikrlashning rivojlanishi ma'no farqlarini qiyoslash, so'z yaslashini tahlil qilish va kollokatsion qonuniyatlarni kuzatish imkonini kengaytiradi. Shu bilan birga, tengdoshlar bahosiga sezgirlik, xato qilishdan cho'chish va til darajalarining turlicha bo'lishi hamkorlik faoliyatini ehtiyotkorlik bilan tashkil etishni talab qiladi. Bosqichli tayanchning asta-sekin qisqartirilishi bu jihatdan metodik ahamiyatga ega [11; 12].

Modelni baholashda bir martalik so'z testiga tayanish yetarli emas. Retseptiv va produktiv leksik bilim, kollokatsion aniqlik, semantik moslik, leksik xilma-xillik, ravonlik hamda strategik mustaqillik alohida kuzatilishi lozim. Mazkur ko'rsatkichlarni og'zaki va yozma nutq namunalari, qisqa diagnostik topshiriqlar, kuzatuv varaqalari hamda o'quvchi portfeli orqali aniqlash mumkin [13; 14].

MUHOKAMA

Olingan nazariy natijalar leksik kompetensiyani rivojlantirishda ikki chekka yondashuvdan voz kechish zarurligini ko'rsatadi. Bir tomondan, faqat so'z ro'yxatlarini yodlash til materialining mazmunli qo'llanishiga yetarli sharoit yaratmaydi. Ikkinchi tomondan, o'quvchini faqat erkin muloqotga jalb etish ham leksik o'sishni kafolatlamaydi: u o'ziga tanish cheklangan birliklar bilan vazifani bajarishi mumkin. Shu sababli kommunikativ erkinlik maqsadli leksik ishlov bilan birga tashkil etilishi lozim [2; 4].

Bu masala, ayniqsa, yuqori sinfdan seziladi. O'quvchining maqsadi kundalik faktlarni nomlashdan fikrni asoslash, munosabat bildirish, ehtimolni ifodalash va muqobil qarashlarni taqqoslashga o'tadi. Demak, leksik minimumning mavzuviy kengayishi bilan bir qatorda, argumentatsiya birliklari, bog'lovchi ifodalar, baholovchi birikmalar va uslubiy variantlar ham izchil o'rgatilishi kerak. CEFR Companion Volume hujjatida til repertuarining vaziyatga mos va moslashuvchan qo'llanishiga berilgan e'tibor mazkur yo'nalish bilan uyg'unlashadi [15].

Mahalliy metodika an'anasidagi til mashqi, shartli-nutqiy mashq va nutq mashqi izchilligi integrativ modelni amaliy jihatdan tushuntirishga yordam beradi. J.J. Jalolov hamda J.J. Jalolov, G.T. Makhkamova va Sh.S. Ashurovlar ishlarida til materialini bosqichma-bosqich egallash va nutqiy qo'llash bilan bog'lashga e'tibor qaratilgan [16; 17]. Kommunikativ vazifa sikli ushbu izchillikni inkor etmaydi, balki uni aniq mazmunli natija atrofida qayta tashkil etadi. Vazifadan oldingi mashqlar maqsadga xizmat qiladigan tayyorlovga, vazifadan keyingi tahlil esa o'quvchi ehtiyojidan kelib chiqadigan qayta ishlovga aylanadi.

Integratsiya mexanik ravishda ko'plab metodlarni bitta darsga jamlashni anglatmaydi. Uning mezoni funksional muvofiqlikdir: yangi birlikni tez anglatish uchun qisqa izoh yoki tarjima, tabiiy birikuvni ko'rsatish uchun kontekst, uzoq muddatli eslab qolish uchun interval takror, faol qo'llash uchun esa kommunikativ vazifa tanlanadi. Bu taqsimot o'qituvchiga cheklangan vaqtni maqsadga muvofiq boshqarish imkonini beradi.

Differensial yondashuvda ham umumiy kommunikativ natija saqlanadi, biroq unga erishish vositalari o'quvchining ehtiyojiga qarab farqlanadi. Leksik tayyorgarligi sustroq o'quvchiga tayanch iboralar va qisqa reja berilishi, kuchliroq o'quvchidan esa muqobil ifodalar, aniq kollokatsiyalar yoki murakkabroq dalillash talab qilinishi mumkin. Bunday tashkil etish bir sinf ichida turli darajadagi o'quvchilarni umumiy faoliyatga jalb etish imkonini yaratadi. Tayanchning vaqt o'tishi bilan kamaytirilishi mustaqillikni rivojlantirish uchun zarur [12].

Raqamli va generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda ham shu metodik mantiq ustuvor bo'lishi kerak. Vosita so'zning kontekstlarini topish, birikuv variantlarini qiyoslash, shaxsiy matn bo'yicha qayta aloqa olishga yordam berishi mumkin. Biroq o'quvchi o'rniga tayyor nutq mahsulini yaratish uning leksik tanlov va xotiradan tiklash faoliyatini cheklaydi. Shu bois texnologiya yordamchi resurs sifatida ishlatiladi, yakuniy kommunikativ mahsulot esa o'quvchining mustaqil faoliyatini aks ettirishi kerak.

Taklif etilgan modelning cheklovlari ham mavjud. Birinchidan, uning amaliy samaradorligi mazkur maqolada tajriba-sinov ma'lumotlari bilan tasdiqlanmagan. Ikkinchidan, vazifa sifati, o'qituvchining tayyorgarligi, sinf hajmi va o'quvchining boshlang'ich darajasi natijalarga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Uchinchidan, leksik o'sishni faqat ishlatilgan yangi so'zlar soni bilan baholash mazmunan tor yondashuv bo'ladi; qo'llanish aniqligi, kontekstga moslik va kechiktirilgan eslab qolish ham tekshirilishi zarur. Kelgusidagi tadqiqotlarda dastlabki va yakuniy diagnostika, qiyosiy guruhlar hamda og'zaki-yozma nutq namunalarini birgalikda tahlil qilish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Yuqori sinf o'quvchilarining leksik kompetensiyasini rivojlantirishga oid lingvodidaktik yondashuvlar qiyosi ularning o'zaro raqobatidan ko'ra funksional to'ldiruvchanligi muhimroq ekanini ko'rsatdi. Maqsadli o'qitish yadro leksikani ongli egallashga, mazmunga yo'naltirilgan kirish oqimi takroriy kontekstli uchrashuvlarga, formulaik va korpusga tayangan ish kollokatsion aniqlikka, kommunikativ vazifa esa leksik bilimning produktiv nutqqa ko'chishiga xizmat qiladi.

Yuqori sinf o'quvchilarining tahliliy tafakkuri, shaxsiy maqsadga yo'naltirilgan motivatsiyasi va tengdoshlar bilan muloqotga ehtiyoji kommunikativ vazifalarga asoslangan o'qitish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Ayni paytda retseptiv-produktiv tafovut, tayyorgarlikning turlicha bo'lishi va xato qilishdan cho'chish metodik tayanch, differensial tashkil etish hamda psixologik xavfsiz muhitni talab qiladi.

Shu asosda diagnostika va tayyorlov, mazmunli vazifa, til fokusi hamda qayta qo'llash bosqichlaridan tashkil topgan integrativ model taklif etildi. Modelning asosiy afzalligi leksikani alohida yodlash obyekti sifatida emas, o'quvchining aniq kommunikativ maqsadiga xizmat qiluvchi resurs sifatida tashkil etishidir. Uning samaradorligini tasdiqlash esa keyingi empirik tadqiqot va ko'p mezonli baholashni talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
2. Schmitt N., Schmitt D. Vocabulary in Language Teaching. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

3. Webb S., Nation P. How Vocabulary is Learned. Oxford: Oxford University Press, 2017.
4. Ellis R., Skehan P., Li S., Shintani N., Lambert C. Task-Based Language Teaching: Theory and Practice. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
5. Nakata T. Effects of expanding and equal spacing on second language vocabulary learning: Does gradually increasing spacing increase vocabulary learning? *Studies in Second Language Acquisition*. 2015. Vol. 37, no. 4. P. 677–711.
6. Peters E., Webb S. Incidental vocabulary acquisition through viewing L2 television. *Studies in Second Language Acquisition*. 2018. Vol. 40, no. 3. P. 551–577.
7. Uchihara T., Webb S., Yanagisawa A. The effects of repetition on incidental vocabulary learning: A meta-analysis of correlational studies. *Language Learning*. 2019. Vol. 69, no. 3. P. 559–599.
8. Boers F. Evaluating Second Language Vocabulary and Grammar Instruction: A Synthesis of the Research on Teaching Words, Phrases, and Patterns. New York: Routledge, 2021.
9. Boulton A., Cobb T. Corpus use in language learning: A meta-analysis. *Language Learning*. 2017. Vol. 67, no. 2. P. 348–393.
10. Golonka E.M., Bowles A.R., Frank V.M., Richardson D.L., Freynik S. Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*. 2014. Vol. 27, no. 1. P. 70–105.
11. Dóczy B., Kormos J. Longitudinal Developments in Vocabulary Knowledge and Lexical Organization. Oxford: Oxford University Press, 2016.
12. Kenjayev A. Ingliz tili darslarida o'quvchilarning yozuv kompetensiyasini «skafolding» modeli yordamida rivojlantirish texnologiyasi (10–11-sinflar misolida): PhD dissertatsiyasi. Namangan, 2025.
13. Schmitt N. Researching Vocabulary: A Vocabulary Research Manual. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2010.
14. Milton J., Fitzpatrick T. (eds.). Dimensions of Vocabulary Knowledge. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.
15. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
16. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
17. Jalolov J.J., Makhkamova G.T., Ashurov Sh.S. English Language Teaching Methodology (Theory and Practice). Tashkent: Fan va texnologiya, 2015.